

GESLACHTSRIJPHEID.

Door: A.M. Steehouder, Theresiaplein 24, 5041 BJ
Tilburg.

Onder geslachtsrijpheid verstaan we het vermogen om voort te planten. Het gaat hier vooral om de leeftijd, waarop de dieren geslachtsrijp worden. De bepaling hiervan is een probleem. Dat dieren geslachtsrijp zijn, is eigenlijk alleen te bewijzen door laboratoriumonderzoek, waarbij bijvoorbeeld sperma wordt aangetroffen bij het mannetje. Zulk onderzoek is wel verricht voor sommige soorten, maar het is duidelijk, dat dat niet op grote schaal kan (Petzold, 1984). In de praktijk zal de geslachtsrijpheid van reptielen eerder kunnen worden bepaald door waarnemingen aan dieren, die zich vanaf jeugdige leeftijd in een terrarium bevinden. Toch is ook dit niet zo eenvoudig. Vele dieren vertonen 'paringsgedrag', lang voordat ze inderdaad ook geslachtsrijp zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval bij *Emys* (moerasschildpad), waarvan paringspogingen gesignaleerd zijn met vier weken, en bij *Testudo*, waarvan dit met acht weken al het geval was. Dit soort gedrag kan bijvoorbeeld een sociale functie hebben. Aan de andere kant is het vaak ook zo, dat de geslachtsrijpheid ingetreden kan zijn, lang voordat er paringen worden waargenomen. Ondanks deze problemen zijn er in de terrariumkunde al zoveel waarnemingen gedaan, dat het voor vele soorten mogelijk is vrij precieze uitspraken te doen over de geslachtsrijpheid. Dat de geslachtsrijpheid allereerst door de lichaamsgrootte wordt bepaald is bij hagedissen, vooral bij de kleinere soorten, minder opvallend dan bij slangen, schildpadden en krokodillen. Dat heeft te maken met de kortere levensverwachtingen van hagedissen en met de snellere openvolging van

generaties. Hoe sneller de dieren groeien, hoe korter de tijdsduur zal zijn tot de geslachtsrijpheid bereikt wordt. Dan komen leeftijd en grootte eerder overeen. Dat valt goed te zien aan *Anolis*-soorten: langzaam groeiende soorten worden met 5-9 maanden geslachtsrijp, snelgroeiende al met 2-4 maanden.

Voor slangen zijn veel gegevens beschikbaar, die echter meestal incidentele terrariumervaringen inhouden, die niet te snel gegeneraliseerd mogen worden. Ook voor deze dieren geldt, dat de lengte meestal niet wordt meegedeeld. Het is in dit verband veelzeggend, dat zelfs op de formulieren, die Litteratura Serpantium beschikbaar stelt voor het maken van kweekverslagen, wèl de leeftijd van de ouderdieren wordt gevraagd, maar niet de lengte. Het is echter inmiddels duidelijk vast komen te staan, dat de lengte van het dier bepalend is voor de geslachtsrijpheid. Dat verklaart het verschil in leeftijd: niet iedere slang groeit even hard. Bij *Boa constrictor* werden eerste paringspogingen signaleerd met 29 maanden, dus nog geen tweeënhalf jaar, in de dierentuin van Zürich. De slangen maten toen 1,50 tot 1,80 m. Voor de rotspython (*Python sebae*) wordt voor Afrikaanse wildvang wel 10 tot 15 jaar aangegeven. Bij de netpython (*Python reticulatis*) is een lichaamslengte van meer dan 5 m! nodig voor de geslachtsrijpheid, wat verklaart waarom er zo weinig met deze soort gekweekt wordt in gevangenschap. Veel meer gekweekt (bijna al te veel!) wordt er met de tijgerpython (*Python molurus*), die dan ook lang zo groot niet hoeft te zijn voor de geslachtsrijpheid.

Er zijn nogal wat gegevens bekend over de geslachtsrijpheid bij ratelslangsoorten. Zo weet men, dat noordelijke ratelslangsoorten er in het algemeen langer over doen geslachtsrijp te worden dan zuidelijke soorten, wat in verband gebracht kan worden dat de noordelijke soorten door de lagere temperaturen minder hard groeien. In het algemeen

kan gezegd worden, dat ratelslangen op ongeveer tweederde van hun maximale lengte geslachtsrijp zijn.

Zo is ook bekend, dat jonge dieren die gedurende de winter doorgevoerd en op temperatuur gehouden worden, in tegenstelling tot soortgenoten, die in de natuur in winterslaap gaan, niet alleen sneller groeien maar samenhangend daarmee ook eerder geslachtsrijp worden. In gevangenschap geboren *Thamnophis elegans* bereikten bij doorvoeding in de winter al na acht maanden een lengte van 53-59 cm (de gemiddelde lengte van volwassen exemplaren), en werden ook vruchtbaar op die leeftijd.

Samenvattend kan gezegd worden, dat de geslachtsrijpheid volgens de huidige gegevens allereerst afhangt van de lengte van het dier, en dat de leeftijd maar een ondergeschikte rol speelt. Het verdient dan ook aanbeveling in kweekverslagen en dergelijke eerder de lengte te vermelden dan de leeftijd, maar liefst beide.

LITERATUUR

- Petzold, H.G., 1984. Aufgaben und Probleme bei der Erforschung der Lebensäusserungen der Niederen Amnioten (Reptilien). Berliner Tierpark Buch Nr. 38. BINA Verlag, West Berlijn. P.p. 513-516.